

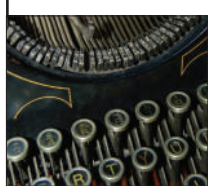

Serie nouă Anul XXI
Nr. 5 (237) 2023

Scrisul Românesc

Revistă de cultură fondată la Craiova, în 1927, serie nouă, din ianuarie 2003
Publicată de Scrisul Românesc Fundația-Editura, recunoscută CNCS

Dana Constantin - Verde (detaliu)

Poezie

Andrei Codrescu
Dan Duțescu
Mădălina Maroga-Madim

Eseu

Dumitru Drinceanu
Emanuel D. Florescu
Rodica Grigore
Dan Ionescu
Menuț Maximilian
Gabriela Nedelcu-Păsărin
Dodo Niță
Ion Parhon
Mircea Pospai
Anda Simion
Emilian Ștefărtă

Proză

Adrian Sângeorzan

Florea
FIRAN

Aurora Cornu

Poetă, prozatoare, traducătoare, Aurora Cornu face parte din emigrația românească de la Paris, unde s-a stabilit în 1965. S-a născut la 6 decembrie 1931 în comuna Provița de Jos, jud. Prahova, într-o familie de agricultori. Tatăl său, după ce a făcut 11 ani de închisoare pentru faptul de a fi adăpostit un general fugăr din armata regală, a murit, lăsând-o fără niciun sprijin. De la 1 an a fost adoptată și crescută de fratele tatălui biologic, la Cornu, peste două dealuri, până la vârsta de 14 ani fiind mutată dintr-un sat în altul. Condițiile din familie i-au determinat un comportament rebel și o atitudine de răzvrătită, a fugit în nenumărate rânduri de acasă, iar la 14 ani nu s-a mai întors, asumându-și o existență plină de imprevizibil și privațiuni.

Prima scriere îi apare în 1947, în periodicul „Vocea Prahovei”, o poezie intitulată *Agitator*, reprodusă apoi în „Contemporanul”. Este perioada când scrie versuri, pe unele le va publica în limba franceză în traducere proprie, când emigrează.

Prin pasiunea pentru literatură, Aurora Chițu-Burghiu (numele ei adevărat) se înscrie la Școala de Literatură „Mihai Eminescu” din București, pe care o absolvă în 1951, făcând parte din generația lui Nicolae Labiș cu care a fost colegă. Lucrează o perioadă ca traducătoare la „Viața Românească”. Traduce din *Hamlet*, preluând un contract al lui Miron Radu Paraschivescu pentru Teatrul Național din București, publicat apoi în 1962 în volum la Editura pentru Literatură, colecția „Biblioteca pentru toți” (coordonată de Mihai Șora), sub pseudonimul Ștefan Runcu, la sugestia editurii.

La apariția primului său volum de versuri intitulat *Studenta. Poem*, alcătuit din 12 părți (Ed. Tineretului, 1954), se menționa că „Aurora Cornu a dat culoare și avânt epocii și generației sale”, poezia scrisă de ea în această perioadă fiind însă de structură proletcultistă. Cu volumul, *Distanțe. Versuri* (EPL, 1962), schimbă tonalitatea și stilul, tema iubirii devenind predominantă.

Continuare în p. 2

Constantin Cubleșan - <i>Eminescu - la Bolnița Mănăstirii Neamț</i>	p. 4
Adrian Cioroianu - <i>Povestea parfumului Cameleo</i>	p. 6
Mihai Ene - <i>Literatura și inteligența artificială</i>	p. 7
Ioan Lascu - <i>Prix Goncourt 2022</i>	p. 8
Dumitru Radu Popa - <i>Academic Freedom...</i>	p. 11
Garmen Firan - <i>În căutarea sufletului pierdut</i>	p. 13

Petre Răileanu

Enigma

p. 5

Dana Constantin - și totuși pictură

Sumar

- Florea Firan, *Aurora Cornu* / pp. 1-3
 Constantin Cubleşan, *Eminescu – La Bolnița Mănăstirii Neamț* / pp. 4, 5
 Red., *Rubrica Enigma: Răspuns Petre Răileanu* / p. 5
 Adrian Cioroianu, *Povestea parfumului Cameleo* / pp. 6, 7
 Mihai Ene, *Literatura și inteligența artificială* / p. 7
 Ioan Lascu, *Prix Goncourt 2022* / p. 8
 Gabriela Nedelcu-Păsărin, *Dilema călătorului – efectul Pygmalion vs efectul Golem* / p. 9
 Emanuel D. Florescu, *Pledoarie pentru conversația naturală* / p. 10
 Dumitru Radu Popa, *Academic Freedom – un drept important, nu o opțiune* / p. 11
 Adrian Sângeorzan, *Viață din nimic* / p. 12
 Red., *Mircea Cărtărescu în America* / p. 12
 Carmen Firan, *În căutarea sufletului pierdut* / p. 13
 Andrei Codrescu, *Poem: Call waiting* / p. 13
 Rodica Grigore, *Cântecul racilor* / p. 14
 Dumitru Drinceanu, *Nostalgia în artă* / p. 15
 Dan Ionescu, *Între două lumi* / p. 16
 Dan Duțescu, *Poem: Pasărea iubirii* / p. 16
 Menuț Maximilian, *Paradisul din noi* / p. 17
 Mircea Pospai, *Prin culisele istoriei, „sine ira et studio”* / p. 18
 Dodo Niță, *GOPO la centenar!* / p. 19
 Anda Simion, *Poduri de teatru între tragediile lui Shakespeare: „Coriolanus” și „Macbeth”* / pp. 20, 21
 Mădălina Maroga – Madim, *Poeme: Nu tulbura înserarea; Poem cu Dumnezeu; Legile poeziei; Urme reci* / p. 21
 Ion Parhon, *Un bogat „maraton” sătmărean* / p. 22
 Red., *Lansare de carte* / p. 23
 Red., *Okeanos: „Orizont”; „Observator cultural”* / p. 23
 Emilian Ștefărtă, *Să alegem o zi cu mult soare...* / p. 24

Abonamente

Scrisul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrisul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.
 Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 115 lei. Pentru abonații din străinătate este de 145 \$ sau de 130 €. Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763 sau la adresa de email: scrisulromanesc@yahoo.com

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Aurora Cornu

Gabriel Dimisianu scria că „Aurora Cornu e neintimidată de teme grandioase și de marile mituri”, poeta dovedindu-se timidă doar în dragoste: „Iar din când în când, cu grijă, sfios,/ Ochii mei căutau către tine, pieziș,/ Tu, noul venit, bine-venit norocos,/ Pe care inima mea îl primea pe furiș”.

Eugen Simion, în *Cuvântul înainte* la volumul *Poezii* (1995), consideră că Aurora Cornu, „evocatoare de plaiuri, vine în prelungirea lui Pillat și Fundoianu” unind sentimentele personale cu foșnetul mitic și istoria, ca în cele *10 sonete la Posada*, uneori transformând nostalgia în epifanie: „Din vale, cerul e un drum albastru/ Trecutul urcă la bunici și tace/ Mult mai târziu, săgeata, palid astru/ Căzând în țarina, mănăstire tace” (*Sonetul V*); Toate sonetele în care evocă Posada au un ritm specific: „În vis, adânc și lung, revăd Posada/ Un ritm îmi bate ropote pe scuturi;/ Timp, o, balaur ce-și înghite coada/ Solzi peste pleoape, ca un aur, scuturi...” Publică apoi volumul de versuri *La nuit des abandonnées*, Ed. Vinea (2015). Un alt volum al său, *Castel pentru o persoană* (Ed. Albatros, 2004), apare și în ediție bilingvă franceză-română, *Itinéraire I/Itinerarii* la Ed. Vinea, în 2017.

Viața petrecută la țară și dorința ei de evadare i-au inspirat volumul *Romanian Fugue in C Sharp* (2003), compus dintr-un roman și nouă povestiri, apărut în SUA la iUniverse, editură self-publishing, iar în limba română sub titlul *Fugă spre centru*, publicat la Ed. Albatros în 2005, cu acțiunea plasată în România din perioada anului 1968, în timpul evenimentelor din Cehoslovacia. Intenția autoarei de a continua romanul cu încă două volume n-a fost realizată.

Frumoasă, cu o „privire de uraniu”, inteligentă, ironică, dar tandră, Aurora îl fascinează pe Marin Preda care, la a doua întâlnire, o cere de soție când aceasta avea doar 20 de ani (prozatorul 32 ani) și formează un cuplu care atrage atenția și despre care se va scrie îndelung în acei ani (1954-1959). Un „exces de personalitate” din partea Aurorei declanșează despărțirea acestora, după doar patru ani, alimentată și din dorința ei de evadare din țară. Preda îi găsea și o motivare: „Aurora e obsedată de destinul ei literar”, „era roasă de o devorantă ambiție de a crea, atât de devorantă încât, în această fază a vieții ar fi în stare să treacă peste cadavre”, scria mai târziu în *Jurnalul* său marele romancier. Păstrează legătura, se revăd, în țară și la Paris, vor purta o corespondență, din care doar scrisorile trimise de Preda au fost salvate (ale ei s-au pierdut!): „Scrisorile lui către mine nu le-am citit 40 de ani de frică. Sunt ca o mică nuvelă. Și după ce le-am cărat după mine prin toate țările pe unde am fost, le-am dat la publicat de teamă să nu le pierd”. Au fost publicate abia în 1998 la Editura Albatros sub titlul *Marin Preda. Scrisori către Aurora*. Volumul a atras atenția criticii literare fiind comentate divers: Eugen Simion publică un volum intitulat *Portretul scriitorului îndrăgostit. Marin Preda (Scrisori către Aurora)* (Editura Muzeului Literaturii Române, 2010), prin care relevă momente din viața sentimentală a prozatorului. Considerat ca o personalitate sobră, impulsivă, sarcastică, Marin Preda apare în scrierile epistolare ca fiind blând și tandru.

Scrisul Românesc

Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. TOMESCU.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
Fundatia – Revista
Scrisul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:
Mihai ENE
Mihai FIRICĂ
Emanuel D. FLORESCU
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela NEDELICU-PĂSĂRIN

Corectură:
Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
E-mail: scrisulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascrisulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacției: Str. Constantin Brâncuși,
nr. 24, Craiova, județul Dolj
sau scrisulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate
aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580431

→ Din mărturisirile repetate în diverse interviuri ale Aurorei Cornu, se deduce că ea l-a încurajat pe Marin Preda să publice manuscrisul *Moromeții*, uitat într-un sertar și folosit fragmentar în alte povestiri, pe care ea l-ar fi citit pe nerăsuflăte într-o noapte de Anul Nou. De fapt, mai târziu avea să afirme: „A(m) sosit la timp în viața lui Marin Preda ca să-i salvez *Moromeții* de la distrugere”.

Din drepturile de autor deținute din traduceri, Aurora Cornu își asigură condițiile de participare la Bienala Internațională de Poezie de la Knokke-le-Zoute, Belgia, din 1965, de unde nu se mai întoarce în țară. După o lună emigrează și se stabilește definitiv la Paris unde se adaptează noului spațiu și încearcă să-și găsească locul. Într-un interviu mărturisea: „... eu n-am fugit de frica comunismului deși tatăl meu făcuse pușcărie. Eu am fugit fiindcă voiam să văd lumea și am constatat că pământul este peste tot la fel”. Este sprijinită de pictorul Pierre Emmanuel și de soția acestuia care îi asigură minimum de existență și intră în relație cu emigrația românească unde îi cunoaște pe Mircea Eliade, Emil Cioran și Jean Pârvulescu.

La Paris îl întâlnește și pe Eliazar (Ellie Lothar), fiul lui Arghezi, fotograf profesionist, care îi prezintă orașul în tonuri glamuroase.

Emil Cioran și Aurora Cornu

Tot atunci îl cunoaște pe Aurel Cornea, inginer de sunet la Televiziunea Franceză timp de cinci ani, apoi la New York și Washington, cu care se căsătorește (cununați religios de fostul președinte al Franței Jacques Chirac cu soția), când obține și cetățenia franceză. Aurel Cornea a fost ostatic împreună cu alți jurnaliști români, timp de aproape 11 luni, în Liban, în 1986, iar recompensa primită pentru timpul de detenție le aduce stabilitate financiară. Între 1967 și 1978 Aurora colaborează la programul literar de la Radio Europa Liberă realizat de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca traducând peste 60 de poeți francezi contemporani, de fiecare dată în emisiuni făcându-se comparații cu poeți contemporani români recunoscuți pentru valoarea lor literară. Publică versuri în revistele „Limite” și „Ființa românească”, iar în „La Nation Roumaine” și „România” recenzii la cărțile lui Horia Vintilă și Ana Novac.

În 1970 este distribuită în rolul principal din filmul cunoscutului regizor francez Eric Rohmer, *Le genou de Claire* (*Genunchiul Clarei*), nominalizat la Globul de Aur, (inclus în vol. *Cele mai bune 1000 de filme din toate*

timpurile, realizat de „The New York”), iar în 1972 ea însăși realizează filmul *Bilocation*, produs în Anglia și premiat la Psychic Film Festival New York-Montreal.

Eugen Simion, unul dintre criticii literari preferați ai lui Marin Preda, între care a existat o adevărată prietenie intelectuală, a fost preocupat mereu de viața și opera marelui prozator. Prin interviuri și dialoguri cu acesta, urmărea de fapt să releve noi aspecte în evoluția creatoare a scriitorului sau să rețină informații utile pentru o eventuală biografie completă. Primul interviu cu Marin Preda l-a avut în 1967, după apariția celui de al doilea volum din *Moromeții*. În același scop a purtat convorbiri pe o perioadă de aproape doi ani cu Aurora Cornu și în 1998 publică vol. *Aurora Cornu. Convorbiri despre Marin Preda*, reeditat cu titlul *Portretul scriitorului îndrăgostit. Marin Preda*, ediția și note de Oana Soare (Ed. Muzeului Național al Literaturii Române, 2010), precedat de un amplu studiu introductiv, alcătuit din secțiunile: *Marin Preda. Scrisori către Aurora*, Eugen Simion. *Convorbiri cu Aurora Cornu, Marin Preda. Pagini de jurnal (1958-1959)*, comentate de Eugen Simion sub titlu *Cronica unei „stări de rău”*. Criticul relevă iubirea dintre cei doi încheiată cu „cele mai sublime săptămâni de despărțire pe care le puteau visa”, amintește cum Preda a vindecat-o de „senzația de impas”, iar el a fost vindecat de un complex de inferioritate erotică, „unul dintre cele mai cumplite complexe de care eram stăpânit: acela că o fată frumoasă, talentată și inteligentă ca tine mă poate simpatiza (nicidecum iubi)”. Pline de semnificații sunt cele spuse de Aurora despre pasiunea lui Marin Preda pentru viața literară, obsesiile lui – literatura, filosofia, religia, muzica – spaima lui de moarte când

lucra la o carte, lecturile lui din Tolstoi, Italo Calvino, Stendhal, Musil, Flaubert, Turgheniev.

Cartea devine captivantă pentru că are și jurnalul lui Marin Preda scris la Sinaia între 24 august și 12 noiembrie 1958, în timpul crizei dintre cei doi, care a prefațat despărțirea acestora. Studiul introductiv al lui Eugen Simion și comentariul său privind observații relevante despre „un Marin Preda plin de tandrețe, un fiu al soarelui, un tânăr care crede că fericirea există”.

O vizită făcută în Israel, i-a produs Aurorei o revelație: „Am văzut că dealurile din Cana Galileii sunt exact cu acelea din satul meu. Foarte straniu!”, ceea ce a determinat-o să ridice cu banii din recuperarea averii părinților o mănăstire în comuna Cornu.

Aurora Cornu și Marin Preda

În ultimii ani a locuit, alternativ, la Paris și New York, cu reveniri în România, de fiecare dată și la Cornu, păstrând relații și prietenii, dând interviuri și povestind despre viața ei tumultuoasă.

Cu o operă literară relativ restrânsă, dar cu o istorie de viață bogată, Aurora Cornu a fost o personalitate puternică, atrăgea atenția prin felul cum își purta frumusețea oricărei vârste, emana siguranță de sine și libertate, era o prezență oricând remarcată, stârnind deopotrivă admirație și rivalități (comentată este relația ei cu Nina Cassian, două poete de calibre diferite dar amândouă iubite de Marin Preda, amândouă inteligente, una frumoasă, amândouă cu poftă de viață, uneori orgolioase, alteori neiertătoare, dar extrem de interesante).

Aurora Cornu a decedat la 13 martie 2021, într-un spital din Paris, infectată cu Covid19.

Despre autoare, cărțile sale și episodul căsătoriei cu Marin Preda au scris articole critice și polemice Al. Săndulescu, „Gazeta literară” (nr. 17/1962), Eugen Simion în *dialog cu Aurora Cornu*, „Caiete critice”, nr. 3-4/1984), Gabriel Dimisianu, în „România literară” (nr. 27/1995), Cornel Ungureanu („Luceafărul”, nr. 28-30/1998), Marin Mincu, „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 13/1999), Alex Ștefănescu („România literară”, nr. 22/2005), Gabriela Adameșteanu în *dialog cu Aurora Cornu* (revista „22”, nr. 846/2006), Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului*, 2000 etc.

Arhiva scriitoarei (manuscrise, albume foto, biblioteca) au fost donate Muzeului Cărții și Exilului Românesc de pe lângă Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman” și Muzeului de Artă din Craiova. ■

Constantin
CUBLEȘAN

Eminescu

La Bolnița Mănăstirii Neamț

Toată vara anului 1886, Mihai Eminescu s-a aflat în Iași – locuia într-o cameră modestă la etajul al treilea al casei Lapedatu, de pe strada Lăpușneanu, în centrul orașului – amicii îi propuneau *băile* din apropiere, la Răpedea, care nu-i plăceau așa că nu refuza invitațiile, mai apetisante, în diferite locante, condus, tot așa, de prietenii dispuși la chefuri. Adesea poposea în Copou, alteori rămânea singur în contemplarea malului Bahluiului de la Râpa Galbenă, privind un peisaj prin totul lacustru.

Spre toamnă simptomele bolii, care îi măcina nervii, încep să se arate din ce în ce mai mult și mai agresiv. Are un comportament ciudat, acostând doamnele pe stradă, adresându-le cuvinte nerușinate; la 5 noiembrie face scandal în timpul spectacolului teatral din sala vechiului teatru din Copou etc., așa încât tot prietenii au decis internarea în spital unde nu rămâne decât o zi pentru că, în urma unui consult al medicilor Iuliano și Bogdan, care menționează că pacientul suferea de *alienație mintală cu accese acute*, se decide trimiterea la Mănăstirea Neamț unde, la Bolnița acesteia, erau internați și tratați suferinzii de asemenea maladiei nervoase. Se presupune însă și faptul că la data de 8 noiembrie, de ziua Sf. Mihail și Gavril, la Iași urma să aibă loc întrunirea și banchetul anual al *Junimii* iar aceștia, probabil, n-ar fi dorit să fie deranjați de „nebunul” Eminescu, așa că ar fi fost, la rândul lor, interesați de îndepărtarea din oraș a poetului.

Așadar, la 6 noiembrie 1886, Mihai Eminescu este preluat de poliția locală și gardat de doi însoțitori ai acesteia, pornind împreună spre gară. Trecând prin fața Academiei Mihăilene îl întâlnesc pe profesorul Vasile Burlă, bun prieten al poetului, care luând seama la îmbrăcămintea precară a acestuia (purta un pardesiu vechi și subțire) îi oferă propriul palton spre a-i ține de cald în așezământul medical al mănăstirii. Din gară iau trenul până la Pașcani, de unde aveau să meargă mai departe cu trăsura.

Internarea la Bolnița Mănăstirii Neamț se face pe baza documentului de însoțire emis de poliția ieșeană în care se menționa: „În urma

adresei Parchetului din Iași și în baza alăturatului certificat medical, prin care se atestă că pacientul Mihail Eminescu suferă de alienație mintală, avem onoarea a vă face cunoscut că Epitropia generală a admis internarea citatului pacient în acest ospiciu și deci la prezentarea lui să binevoiti a-l interna. (...) Epitrop N. Gane». Iar în registrul de primiri al așezământului se specifică, privitor la persoana noului venit: „«34 ani (?), ortodox, român, profesiunea liberă, din urbea Iași, boala: manie furibundă... delirium tremens»”.

Bolnița Mănăstirii Neamț a fost înființată în secolul al XVIII-lea – 1735, conform cărții *Din trecutul istoric al spitalului din Tg. Neamț și al ospiciului de alienați din Mănăstirea Neamț* în care se arată că Bolnița avea mai multe chilii unde „erau primiți și îngrijiți părinții oboșiți, învechiți și bolnavi (...) chinuți de diferite duhuri și care nu aveau unde să-și plece capol, și-i îngrijea într-un spital aparte. În acea vreme, călugării aveau liberă trecere peste hotare și mergeau mai frecvent la Muntele Athos, dar și în alte locuri, de unde se întorceau cu cunoștințe din diferite domenii. Unii aduceau la înapoiere leacuri făcute din plante sub formă de fierturi și unsoari, care, alături de rugăciuni, slujbe și arderea «esențelor mirositoare» (relicvă a concepției hipocratice, care considera că bolile sunt date de amiasmele din aer) constituiau baza medicinei mănăstirești”. Într-un incendiu din 1841 bolnița a ars, împreună cu o bună parte din mănăstire, dar doi ani mai târziu se hotărâște construirea unui nou local pentru îngrijirea bolnavilor, de data aceasta cu obligația de a avea și un *medic și un spițer* de profesie. În acest scop este cumpărată (în 1845) spițeria lui Grigore Pădure din Târgu Neamț iar în 1848 se termină și construcția noii clădiri, care există până în zilele noastre.

Imagine de la Bolnița Mănăstirii Neamț

Despre momentul internării, relatează Leon Onicescu, fost intendent al stabilimentului, în perioada în care poetul a devenit pacient la Bolnița; amintiri publicate prin 1926 și preluate de Augustin Z. N. Pop în cartea sa (*Pe urmele lui Mihai Eminescu...*, 1978). La început, spune Onicescu, a fost cazat într-un salon cu încă vreo zece suferinzi apoi, în urma protestelor lui M. Eminescu, i s-a oferit un loc într-o încăpere cu mai puțini bolnavi, căci reclama abuzul de a fi fost internat printre nebuni. Onicescu îl

vede, la rândul său, sănătos la minte, așa încât îi îngăduie un program ușor diferențiat față de celorlalți internați, luându-l chiar alături, ca un fel de ajutor „scriptolog” la întocmirea unor evidențe birocratice ale așezământului. Uneori îi îngăduia să ia masa în pavilionul administrativ. Oricum însă, condițiile oferite de regimul Bolniței, erau mizerabile. Despre acestea se consemnează în Ordinul Ministerului din Lăuntru, din 19/31 iulie 1886, către Epitropia spitalelor Sf. Spiridon din Iași – relativ la inspecțiunea făcută în 1885 la stabilimentul băilor de la ospiciul alienaților din Mănăstirea Neamț: „Astfel, localul bolnavilor, «din cauza neîngrijirii în care s-a lăsat, a devenit impropriu destinațiunii sale». Exteriorul este «impur», dar interiorul «lasă mult de dorit»: «unele camere sunt lipsite de lumina necesară, dușumelele sunt pe alocurea putrede și distruse cu desăvârșire, lăsând în camere gropi cu țărână și diferite alte sfărâmaturi, din care cauză curățenia strictă este imposibilă, paturile sunt cu totul degradate, astfel că saltelele se mențin pe ele numai grație legăturilor cu chingi, sfori și altele. În unele camere este lipsă de ventilație, în altele aceasta nu funcționează, ceea ce în ambele camere întreține infecțiunea. Latrinele se află în corpul spitalului, cele din etajul de jos sunt foarte necurate și foarte infecte, cele din etajul de sus mai tot ca cele de jos»: Magazia spitalului s-a găsit «într-o stare deplorabilă»: într-o cameră «sunt așezate pe jos efectele spitalicești la un loc cu scama și cu saltelele umplute ce au servit deja și care prin urmare sunt îmbibate de tot felul de necurătenii, lămpile și efectele spitalicești (sunt) cu totul insuficiente». Lipsesc, pe de altă parte, pansamentele antiseptice care, «ar putea paraliza până la un oarecare punct influențele vătămătoare ale lipsei de ventilațiunii și ale infecțiunii aerului». În fine, alimentele sunt «insuficiente», mai ales «carnea este într-o cantitate cu desăvârșire mică în raport cu numărul bolnavilor, ceea ce dă bănuială de economie făcută în paguba lor». (Apud: Dr. Bogdan C. S. Pârvu, *Viața lui Eminescu*. Anii 1883-1889. Editura Sfera, Bârlad, 2016. Autorul este medic psihiatru la spitalul din Bârlad).

Tratamentul „smintiților” era unul rudimentar și foarte dur. El consta în cămașa de forță, dușul cu apă rece, bătaia și carcera. Se mai practica și scufundarea într-un butoi cu apă rece, existent în curtea bolniței, iar pentru cei mai periculoși, carcera din pivniță, mutată apoi la etaj, unde era și o cameră cu pereții căptușiți cu saltele, pentru ca pacienții să nu-și spargă capul când se izbeau de pereți în timpul crizelor violente. Erau șapte camere, de toate, pentru cei 59 de bolnavi. Nu se știe cu precizie în ce cameră era plasat Eminescu (vezi G. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*, București, 1977).

Despre cum își petrecea Eminescu zilele, relatează Rudolf Șuțu, într-un text preluat de →

E
N
I
G
M
A

Invitatul Rubricii **ENIGMA** din acest număr
este Petre Răileanu care răspunde la întrebările:

Care este pentru dumneavoastră cel mai mare mister?
La ce întrebări nu aveți răspuns? Ce vă neliniștește cel mai mult?
Dacă ar fi să numiți doar una dintre enigmaticele vieții/lumii noastre, care ar fi aceea?

**Petre
RĂILEANU**

Viața este răspunsul la Marea Enigmă. Dar și prețul rezolvării ei. Oedip, la intrarea în Theba, unde se duce crezând că evită destinul prezis, dar aruncându-se chiar în brațele lui, este oprit de Sfinx, care-i prezintă o enigmă. Dacă nu răspunde, va fi devorat de teribila arătare cu cap de femeie, corp de leu și aripi de pasăre: Ce animal este acela care dimineața merge în patru labe, la prânz pe două picioare și seara pe trei? Oedip dă răspunsul bun: Omul. Și Sfinxul se aruncă de pe stâncă. Dar nici Oedip, care a scăpat lumea de un flagel, nu sfârșește mai bine. Vechii greci au creat o serie de echivalențe subtile între individ, sacrificiu de sine, bine colectiv, viață și moarte.

La Oracolul din Delphi, un fel de serviciu public de prezis viitorul la cerere, Pythia dă răspunsuri enigmatice, greu de descifrat, vorbește în dodii. Zeul Apollo preferă, la fel ca poezii,

limbajul oblic, obscur. Loxias. Dar la intrarea în templul lui Apollo, acolo unde oficiază Pythia, există o inscripție, nu întotdeauna considerată de solicitanți la adevărata ei valoare: nu e un simplu decor, nici un slogan vid de sens, e un sfat, o injoncțiune, chiar: Cunoaște-te pe tine însuși! Și nu puțini sunt cei care ignorând-o și ignorându-se nu înțeleg mesajele Zeului sau, mai grav, înțeleg contrariul.

Nu e cazul lui Homer care, vrând să știe din ce părinți se trage și de unde, primește un răspuns cât se poate de clar: patria lui este de fapt o matrice, și anume insula Ios care-l va primi și pe el. Și Pythia mai adaugă, spontan, că destinul lui este, viu și mort, egal cu al nemuritorilor, dar că mort va fi încă și mai nepieritor! Homer se duce și moare pe insula Ios. Veritabilă întoarcere la origini.

Eu am avut parte de o inițiere timpurie și blândă, tandră chiar.

„Ai înghițit gălbenușul?” Era întrebarea cu care mă întâmpina mama când mă trezeam. Sau „N-ai înghițit gălbenușul?” Expresia a rămas în acei ani ai primei copilării, n-am mai auzit-o după aceea niciodată, la nimeni. Înțelegeam, mai bine zis, intuiam ce voia să spună: dacă am dormit bine și dacă sunt gata să intru într-o nouă zi cu forța și energia date de somn.

Răspundeam întotdeauna da. Așa și era. Cum puteam fi altfel la ieșirea din somn? De altfel, nici întrebarea nu era întrebare, nu aștepta un răspuns. Privirea, expresia feței și toată atitudinea mamei erau afirmative și încurajatoare.

De unde îi venea această expresie? Cu siguranță, nu era o invenție a ei. Ca toate construcțiile din limbă își are originea în transpunerea în limbaj a faptelor din natură observate, trăite și transmise în timp, generație după generație. Și cu siguranță a avut ocazia să o verifice. Adică să o trăiască. Ca orice copil crescut la țară, într-o gospodărie care prin tradiție trebuia să fie autosuficientă, cultivând fructe, legume, cereale și crescând pe lângă casă animale și păsări, a fost trimisă într-o zi să aducă ouă din cuiabar. Și acolo, abătându-se pe la găinile puse să clocească, a putut vedea miracolul: o nouă ființă venind pe lume. După ce a înghițit gălbenușul și a spart coaja oului care o conținea. O nouă ființă fragilă și pufoasă, dar înarmată până-n dinți.

Și nu e asta povestea zeiței Athena ieșind din capul tatălui său, Zeus? Nu seamănă orice craniu cu un ou? Și ea, Athena, nu iese și ea înarmată cu lance și coif pe cap? Fără să vrea, mama mă pune în această relație, pe care o voi descoperi mai târziu, puilul de găină, zeița Athena, copilul ieșit din somn. Viața, Marea Enigmă. ■

→ I. Nica în *Eminescu. Structura somato-psihiică* (București, 1972): „La 5 dimineața era treaz. Se îmbrăca așa pe tăcute, umbla atât de încet, parcă i-ar fi fost necaz să trezească pe ceilalți bolnavi, cât era de bnn în nebunia sa. Nu putea suferi odaia. Îi plăcea aerul, lumina, natura. Ieșea în cerdac și se plimba de-a lungul lui ceasuri întregi, recitând versuri ori, poate, și versuri pe care nici nu le-am văzut publicate. Această plimbare, dimineața, ținea neîntrerupt vreo 5 ceasuri, fără nicio clipă de odihnă, fără niciun popas în mersu-i nervos, până ce, în cele din urmă, de oboseală trebuia să se supuie clopoțelului care striga pe bolnavi la dejun... Mânca foarte puțin. Fire blândă și împăciuitoare, dânsul de multe ori din mizerabila lui porție da acelor bolnavi lacomi, ca să nu audă glasuri de protestare, ori sfezi. Peste zi, dacă îl apuca foamea, se plimba pe din dosul spitalului, sărea gardul, apuca pe câmp trecând Nemțișorul și fuga-fuga se abătea la crâșmă de-și lua o jumătate de pâine și un pahar de vin... După așa-zisul dejun, se culca (...) după-amiaza se așeza pe un scaun, cu picioarele întinse peste coloanele cerdacului, cu mâinile încrucișate și privirea rătăcită în văzduh. Clopoțelul de masă îl apuca în același loc, cu aceeași privire îndreptată spre aceeași parte”.

Un moment important din viața la Bolnița

se petrece într-un moment când își exprimă dorința de a se spovedi. Pentru aceasta este chemat un ieromonah care notează pe filele unui Ceaslov: „Pe ziua de Sfinții Voievozi în anul 1886, m-au chemat la M-rea Neamțu, la bolnița, și l-am spovedit și l-am împărțit pe poetul M. Eminescu. Și au fost acolo Ion Gheorghiuță, din Crăcăoani, care acum este primar. Iar M. Eminescu era limpede la minte, numai tare posac și trist. Și mi-au sărutat mâna și mi-au spus: «Părinte, să mă îngroapați la țărnițele mării și să fie într-o mănăstire de maici, și să ascult în fiecare seară ca la Agafton cum cântă *Lumină lină*»”. Din acel moment se poate vorbi despre faptul că poetul era de-acum sănătos așa încât refuză, cu fermitate, propunerea lui Alexandru Vlahuță de a organiza o subscripție publică pentru ajutorarea sa, scriindu-i: „Nu te pot încredința îndestul cât de odioasă este pentru mine această specie de cerșetorie, deghizată sub titlul de subscripție publică, recompensă națională. E drept că n-am bani, dar aceasta este departe de a fi un motiv pentru a întinde talgerul în public. Mai sunt destule alte mijloace onorabile pentru a-mi veni în ajutor, iar cel propus e desigur cel din urmă la care aș avea vreodată recurs”.

La 10 aprilie, un fost coleg de școală, avocatul Gheorghe Bojeicu, este cel care vine la

Mănăstirea Neamț pentru a-l prelua pe Eminescu din Bolnița, considerat fiind ca vindecat. Iată cum relatează acesta momentul: „În april, în Septămăna Luminată, Joi, am tocmit o trăsură și am plecat cu dânsul și am venit până la Pașcani cu gând de a veni cu dânsul în Iași. (...) La Pașcani s-a întâlnit cu Ion Creangă și Miron Pompiliu, cari veneau de la un Congres didactic de la Brăila. Toți trei stăruiam de dânsul să vină la Iași și să nu se ducă la Botoșani, unde are să dea peste Scipione Bădescu, cu care are să se apuce iar de chefuri. Eminescu mi-a spus că se duce la Botoșani ca să vadă pe sora sa Doamna Aglae Drogli și că pe urmă se întoarce imediat la Iași. Ne-am despărțit cu această promisiune din partea lui, însă de atunci eu nu l-am mai văzut. Tot timpul cât am stat cu dânsul la Neamț, vreo zece zile, ne duceam aproape în fiecare zi în pădurea din apropiere, tolânindu-ne pe iarbă și Eminescu cânta cântece eroice și de jale, cu vocea foarte frumoasă, așa că găseam o adevărată distracție în societatea lui. Tot de-acolo, mai înainte, a dat poezia *Vezi rândunelele se duc* intendentului Onicescu, după cum mi-a spus acesta, ca să o trimită la *Convorbiri literare*”.

La Botoșani însă, și-a reluat întâlnirile cu Scipione Bădescu, frecventând diverse loca-luri, așa că pe-ncetul simptomele bolii și-au făcut reapariția. ■